

Tematické okruhy ke státní závěrečné zkoušce v navazujícím magisterském studijním programu Učitelství pedagogiky pro střední školy

Platí pro studenty, kteří zahájili studium v roce 2021 a později.

Název předmětu zkoušky: Sociální pedagogika a sociální práce s didaktikou

Studující si vylosuje dvě otázky – jednu z části A, jednu z části B a zároveň předloží komisi vypracovanou přípravu dle pokynů níže.

Část A (okruh teoretický)

1. Náhradní (rodinná) péče o nezletilé děti (jednotlivé formy náhradní rodinné péče a jejich specifika; obecná pravidla náhradní rodinné péče; předadopční péče; právně volné dítě; sociálně osiřelé děti; souvislost baby boxů a utajovaných porodů s náhradní péčí).

2. Základní principy rodinného práva; sociální práce s rodinou (pojetí rodiny; uzavření manželství; zánik manželství a péče o dítě; alternativní varianty rodinného soužití a výchova dětí; práva a povinnosti dětí a rodičů; preventivní, výchovná a sankční opatření; mediační služba; charakteristika soc. služeb pro rodiny s dětmi).

3. Základní účel a principy výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních (typy zařízení poskytující ústavní či ochrannou výchovu a jejich bližší specifikace; předběžné opatření; informační systém mezi školskými zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a sociálními kurátory; charakteristika soc. služeb pro osoby opouštějící ústavní či ochrannou výchovu; možnosti zapojení učitele při výkonu ústavní či ochranné výchovy).

4. Pojetí, význam a metody sociální práce a sociální pedagogiky (soc. práce jako věda a její vztah k soc. pedagogice; zaměření a cíle soc. práce; typologie přístupů soc. pracovníka ke klientovi; činnosti soc. pracovníka a soc. kurátora; zásady komunikace s klientem; typologie (problémových) klientů; etapy soc. práce; strategie a postupy při soc. intervenci).

5. Kontinuální sociální práce s pachateli trestné činnosti (základní principy trestního práva; specifika práce s mladistvým – soudnictví ve věcech mládeže; soc. kurátor pro mládež a přestupkové řízení; činnost a postavení soc. kurátora pro dospělé; penitenciární péče; probační a mediační služba; charakteristika soc. služeb pro osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody).

6. Postavení dítěte ve společnosti z pohledu sociální pedagogiky (historické etapy poznávání dítěte a dětství; základní principy a poskytovatelé soc. právní ochrany dětí v ČR; sladění rodinného a pracovního života; základní specifika soc. práce s rodinou; identifikace a hodnocení ohroženého dítěte; charakteristika soc. služeb pro děti a dospívající).

7. Základní pojetí sociálních služeb (úkol soc. služeb; triáda soc. služeb; druhy a formy soc. služeb; charakteristika soc. služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením; příspěvek na péči; komunitní plánování a komunitní sociální práce; terénní sociální práce a terénní sociální služby; pracovník v sociálních službách; standardy kvality poskytování soc. služeb; restriktivní opatření při poskytování soc. služeb).

8. Problematika násilí v rodině (definice násilí; definice partnerského násilí; znaky partnerského násilí; druhy a formy partnerského násilí; etiologie; charakteristika oběti a pachatele; syndrom CAN; syndrom EAN; právní úprava násilí; terapie a prevence násilí; instituce pomáhající obětem násilí).

9. Základní vymezení sociální deviace (sociální deviace a pojmy obsahově blízké; vymezení a druhy normality; definiční znaky sociální deviace; sociální a nesociální deviace; vlastnosti sociálních deviací; cíle, funkce a příčiny deviantního chování; hodnotové aspekty deviantního chování; neutralizační mechanismy ve vztahu k deviantnímu chování).

10. Vybrané teorie deviantního chování (základní koncepce sociální deviace – normativní a reaktivní přístupy k sociálním deviacím; biologické, psychologické a sociologické teorie deviantního chování a jejich význam pro teorii a praxi v sociálních vědách; sekvenční modely deviantního chování).

11. Využití poznatků o sociálně deviantním chování v praxi školy (vymezení pojmu rizikové chování; oblasti rizikového chování; protektivní a rizikové faktory; aktivity školy směřující k prevenci rizikového chování; úloha pedagogických pracovníků při prevenci a řešení rizikového chování; postup při řešení konkrétní rizikové situace ve škole).

12. Idea integrální antropologie – podstata holistického přístupu k člověku, integrální studium člověka; společenskovední a přírodovědný diskurz ve vztahu k teoretickým otázkám výchovy. Vybrané antropologické disciplíny a jejich relevance pro pedagogiku a učitelství (kinantropologie, ergonomie, průmyslová antropologie, antropologie práva, lingvistická antropologie, antropologie náboženství, sociální a kulturní antropologie aj.).

13. Člověk jako biologický druh a jeho postavení ve společnosti – základní poznatky evoluční antropologie (hominizační proces; vznik moderních lidských forem; vznik druhu Homo sapiens; hlavní mezníky lidské evoluce). Základní prvky lidské kultury – antropologické konstanty a kulturní univerzálie vs. kulturní relativismus; příklady kulturních univerzálií a jejich komparace.

14. Základní etické kategorie z hlediska sociokulturní a filozofické antropologie (otázka přirozenosti a nevykořenitelnosti násilí v lidské společnosti; zdroje mravnosti v různých teoretických koncepcích; aktuální problémy etického diskursu ve společenských vědách).

15. Člověk v procesech výchovy (základní poznatky filozofické a pedagogické antropologie; přínos W. Diltheye, M. Schelera a M. Bubera k moderní pedagogické antropologii. Idea člověka vychovávaného a vychovávajícího. Pojem antropagogika. Vliv výchovy a vzdělávání na kvalitu života. Celoživotní dimenze lidského učení a její praktické konsekvence).

Část B (okruh didaktický)

1. Organizační formy a výukové metody ve výuce sociální pedagogiky a sociální práce na středních a vyšších odborných školách. Skupinové a kooperativní učení. Využití aktivizačních metod v sociální pedagogice a sociální práci. Příklady implementace tematického celku „Komunikace se seniory“.

2. Klíčové kompetence a jejich rozvoj v sociální pedagogice a sociální práci. Charakteristika, smysl a cíl klíčových kompetencí. Realizace klíčových kompetencí v ŠVP. Příklady implementace tematického celku „Psychologie a psychohygiena v sociálních službách“.

3. Odborné kompetence a jejich rozvoj v sociální pedagogice a sociální práci. Charakteristika, smysl a cíl odborných kompetencí. Realizace odborných kompetencí v ŠVP. Příklady implementace tematického celku „Přímá péče a osobní asistence“.

4. Projektové vyučování a realizace projektu v sociální pedagogice a sociální práci. Příprava projektu a náležitosti projektové žádosti. Rozvržení klíčových aktivit. Analýza možných rizik a udržitelnosti projektu. Příklady implementace tematického celku „Domácí násilí“.

5. Materiální didaktické prostředky ve výuce sociální pedagogiky a sociální práce. Význam didaktických pomůcek a jejich druhy. Učebnice sociální pedagogiky a sociální práce. Příklady implementace tematického celku „Aktivizační a volnočasové činnosti“.

6. Sociální pedagogika a sociální práce v rámci rekvalifikačního vzdělávání a v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Didaktické zásady při vzdělávání dospělých. Základní pravidla při tvorbě vzdělávacího programu rekvalifikačního vzdělávání, resp. DVPP. Příklady implementace tématu „Omezovací prostředky v sociálních službách“.

7. Možnosti dalšího vzdělávání sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách, příp. dalších odborných pracovníků. Národní soustava kvalifikací. Základní pravidla při tvorbě vzdělávacího programu pro sociální pracovníky a pracovníky v soc. službách. Příklady implementace tematického celku „Sociální politika“.

8. Charakteristika rámcových vzdělávacích programů oborů středního vzdělávání, soustava kategorie vzdělávání. Možnosti výuky sociální pedagogiky a sociální práce v konkrétních rámcových vzdělávacích programech. Příklady implementace tematického celku „Sociální pedagogika“.

9. Obor vzdělávání Pečovatelské služby v RVP SOŠ, obor vzdělávání E. Charakteristika ŠVP. Uplatnění absolventa. Organizace vzdělávání. Kurikulární rámec a vzdělávací oblasti. Průřezová témata. Mezipředmětové vztahy. Příklady implementace tematického celku „Přímá obslužná péče o klienty“.

10. Obor vzdělávání Pečovatelské služby v RVP SOŠ, obor vzdělávání J. Charakteristika ŠVP. Uplatnění absolventa. Organizace vzdělávání. Kurikulární rámec a vzdělávací oblasti. Průřezová témata. Mezipředmětové vztahy. Příklady implementace tematického celku „Kriminalita páchaná na mladistvých a na dětech; kriminalita páchaná mladistvými“.

11. Obor vzdělávání Sociální činnosti v RVP SOŠ, obor vzdělávání M. Charakteristika ŠVP. Uplatnění absolventa. Organizace vzdělávání. Kurikulární rámec a vzdělávací oblasti. Průřezová témata. Mezipředmětové vztahy. Příklady implementace tematického celku „Sociální služby“.

12. Obor vzdělávání Sociální činnosti v RVP SOŠ, obor vzdělávání L. Charakteristika ŠVP. Uplatnění absolventa. Organizace vzdělávání. Kurikulární rámec a vzdělávací oblasti. Průřezová témata. Mezipředmětové vztahy. Příklady implementace tematického celku „Sociální interakce a komunikace, společenská a profesní kultura“.

13. Obor vzdělávání Veřejnoprávní činnosti v RVP SOŠ. Kategorie soustavy oborů vzdělání. Charakteristika ŠVP. Uplatnění absolventa. Organizace vzdělávání. Kurikulární rámec a vzdělávací oblasti. Průřezová témata. Mezipředmětové vztahy. Příklady implementace tematického celku „Rodinné právo“.

14. Obor vzdělávání Ošetřovatel v RVP SOŠ. Kategorie soustavy oborů vzdělání. Charakteristika ŠVP. Uplatnění absolventa. Organizace vzdělávání. Kurikulární rámec a vzdělávací oblasti. Příklady implementace tématu „Bezpečnost a ochrana zdraví při práci v sociálních a zdravotních službách“.

15. Obor vzdělávání Pedagogické lyceum v RVP SOŠ. Kategorie soustavy oborů vzdělání. Charakteristika ŠVP. Uplatnění absolventa. Organizace vzdělávání. Kurikulární rámec a vzdělávací oblasti. Průřezová témata. Mezipředmětové vztahy. Příklady implementace tematického celku „Rodinné prostředí, alternativní soužití“.

Studující předloží komisi předem vypracovanou písemnou přípravu na dvě vyučovací jednotky z výuky sociální pedagogiky nebo sociální práce na střední, příp. vyšší odborné škole.

Písemná příprava bude vypracována v následující struktuře:

- a. **Téma** vyučovací hodiny. Zařazení tématu hodiny do tematického celku, předmětu a vzdělávací oblasti RVP na daném typu školy, případně vazba obsahu hodiny na průřezová témata.
- b. **Žáci**. Ročník, věk a počet žáků, požadavky na individualizaci výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- c. **Cíle** hodiny, plánované výsledky učení žáků. Kognitivní cíle, jejich operacionalizace v kategorii výkonu žáka, specifikace kognitivní náročnosti. Rozvoj klíčových kompetencí v dané hodině. Cíle postojové a hodnotové.
- d. **Obsah** výuky, didaktická transformace učiva, klíčové pojmy a jejich souvislosti (výpis pojmů nebo myšlenková či pojmová mapa). Informační zdroje pro žáky a pro vyučující.
- e. **Hodnocení** výsledků učení žáků. Diagnostika vstupních znalostí. Průběžné formativní hodnocení, techniky zpětné vazby. Sumativní hodnocení ve vazbě na cíle hodiny.
- f. **Model výuky**. Konstruktivistické, transmisivní a kooperativní prvky výuky v budování významu nového učiva. Didaktické prostředky motivování a aktivizace žáků. Efektivní výukové strategie.
- g. **Struktura a metody** vyučovací hodiny. Fáze výuky a časový plán (např. orientace, motivace, aktivování vstupních znalostí, otázky a odpovědi, ukázka, práce s textem, objevování, řízené procvičování, diskuse, zápisky, samostatné procvičování, zpětná vazba, shrnutí apod.). Popis činností žáků a organizační formy jednotlivých fází výuky, odkazy na učební úlohy a zdroje.
- h. **Prostředky individualizace** výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- i. **Reflexe**. Zhodnocení realizace hodiny ve vazbě na dosažení výchovně-vzdělávacích cílů, úspěchy hodiny, možná rizika a odborně zdůvodněné návrhy na změny.

Při ústní zkoušce studující představí didaktickou analýzu této hodiny, uvede odborné argumenty pro volbu výukových postupů, diskutuje alternativní možnosti plánu výuky.

Zveřejněno 30. 9. 2022